

พลวัตเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
The Dynamics of Laopan Solo for Khim of Luang Pradit Phairoh
(Sorn Silapabanleng)

รมณีย์ เรือนช้าง¹ เทพิการ รอดสการ²
Rommanee Rueanchang, Tepika Rodsakan

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษาวิจัยเรื่อง พลวัตเดี่ยวเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน ผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาพลวัตเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จากการวิเคราะห์เพลงจากบุคคลข้อมูล 3 คน คือ อาจารย์ชนก สาคริก อาจารย์ณัทวีร์ สดคมขำ และอาจารย์รัฐนิน อัครสินธัญโชติ ซึ่งเป็นตัวแทนในแต่ละยุค เพื่อหาความเป็นพลวัตทางเดี่ยวซิมดังกล่าว พบว่า ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยภาพรวมสามารถพิจารณาความสอดคล้องของทำนองเพลงได้ว่า เดี่ยวซิมของอาจารย์ชนกและอาจารย์ณัทวีร์ มีความสอดคล้องของทำนองใกล้เคียงกันมากที่สุด พบว่าเพลงลาวแพนใหญ่ ลาวสมเด็จ ลาวลอดค่าย และซุ่มลาวแพน ในเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน มีทำนองที่สอดคล้องกันอย่างมีนัย แต่ทำนองในเพลงลาวแพนน้อย ทำนองของอาจารย์ชนก และอาจารย์รัฐนิน กลับมีทำนองสอดคล้องใกล้เคียงกันมากกว่า ทำนองของอาจารย์ณัทวีร์ ซึ่งจากการเปรียบเทียบทำนองทั้ง 3 ทางแล้ว เดี่ยวซิมเพลงลาวแพนของอาจารย์รัฐนิน จะมีความแตกต่างจากเดี่ยวซิมของอาจารย์ชนก และอาจารย์ณัทวีร์มากที่สุด ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดพลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางดนตรีที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยการเปลี่ยนแปลงนั้น พบว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากขนบธรรมเนียมทางดนตรีไทย มีการปลูกฝังและปฏิบัติกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่เนื่องจากขนบธรรมเนียมบางประการนั้นขัดต่อการดำรงอยู่ของบทเพลงเดี่ยว การยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับผู้เรียน เหมาะสมกับสถานการณ์ จึงจะทำให้เพลงเดี่ยวยังคงอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีไทยสืบไป

คำสำคัญ (Keywords): พลวัต; ซิม; ทางเดี่ยว; เพลงลาวแพน

Received: 2022-06-11 Revised: 2022-07-13 Accepted: 2022-07-15

¹ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Srinakharinwirot University. Corresponding Author e-mail: fngfaah@hotmail.com

² มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Srinakharinwirot University.

Abstract

The objectives of this study were to investigate dynamics of Lao Pan dulcimer(Khim) solo performance and to study the factors affecting the dynamics of Lao Pan dulcimer solo performance. The researcher selected a case study on The Dynamics of Laopan Solo for Khim of Luang Pradit Phairoh (Sorn Silapabanleng). From the analysis of songs from 3 data people, Ajarn Chanok Sakrik, Ajarn Nattawee Sodkomkham and Ajarn Rattanin Akarasinthanyachot who represents each era in order to find the dynamics in the aforementioned dulcimer, it was found that Luang Pradit Phairoh Foundation (Sorn Silapabanleng) as a whole can consider the consistency of the melody that Ajarn Chanok and Ajarn Nattawee's solo dulcimer had the most similar harmony. It was found that Lao Pan Yai, Lao Somdet, Lao Lod Khai and Soom Lao Pan in Lao Pan solo dulcimer song had a consistent melody. However, the melody in the Lao Pan Noi song by Ajarn Chanok and Ajarn Rattanin had a more consistent melody than the melody of Ajarn Nattawee. From the comparison of the three melodies, Ajarn Rattanin's Lao Pan dulcimer was the most different from Achan Chanok and Ajarn Nattawee's solo dulcimer. Regarding the factors affecting the dynamics of Lao Pan dulcimer solo performance, it was found that the change in music was caused by both external and internal factors. The change was found to be an evolutionary change, a gradual change as Thai musical traditions have been cultivated and practiced for a long time, but because some customs are against the existence of a solo song, the flexibility to suit the learner, appropriate to the situation will allow the solo song to remain in Thai music culture forever.

Keywords: Dynamics; Dulcimer(Khim); Solo; Lao Pan Song

บทนำ (Introduction)

การสืบทอดทางเพลงเดิมนั้น การจะถ่ายทอดเพลงเดียวให้กับลูกศิษย์ จะต้องมีการประกอบหลายอย่าง ที่ทำให้ครูต้องเลือกลูกศิษย์ที่ต่อเพลงเดียวให้ เนื่องจากเพลงเดิมนั้นเป็นเพลงชั้นสูงของคนไทย ครูจะพิจารณาว่าศิษย์คนไหนสมควรที่จะได้ต่อเพลงเดียว โดยลูกศิษย์จะต้องมีคุณสมบัติพร้อมทั้งด้านทักษะฝีมือรวมถึงด้านคุณธรรมจริยธรรม เมื่อครูผู้สอนเห็นว่าศิษย์คนใดมีคุณสมบัติครบถ้วนแล้วก็จะต่อเพลงเดียวให้ ลักษณะการต่อเพลงเดิมนั้นจะมีขนบประเพณีนี้สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีต จากรุ่นครูได้สืบทอดทางเพลงมาจนถึงรุ่นลูกศิษย์ การถ่ายทอดเพลงในแต่ละครั้งนั้นครูผู้สอนอาจจะถ่ายทอดตามต้นฉบับที่ตนได้ต่อมาหรือมีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมเทคนิคบางอย่าง โดยมีจุดประสงค์อาจจะเพื่อให้เหมาะสมกับลูกศิษย์ที่ตนจะถ่ายทอดให้ หรือในช่วงเวลานั้นลักษณะเทคนิคบางอย่างกำลังเป็นที่นิยม เนื่องจากความต้องการรับ

รสนทางดนตรีที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาจึงอาจส่งผลให้เกิดพลวัตในเพลงนั้น ๆ อนึ่งปัจจุบันมีการแข่งขันดนตรีไทย หลายสถาบันที่เลือกใช้เพลงเดี่ยวเป็นเพลงในการตัดสิน ผู้ที่เข้าร่วมในการแข่งขันใช้เพลงเดี่ยวเพลงเดียวกัน ความแตกต่างกันจะอยู่ตรงที่ทางของผู้เข้าแข่งขันเลือกนำมาบรรเลง เพื่อเพิ่มความพิเศษและเป็นเอกลักษณ์มากยิ่งขึ้น ได้มีการปรับปรุงทางเพลงให้มีความยากและท้าทายมากยิ่งขึ้น อาจจะมีการคงทำนองเดิมไว้และใส่ลูกเล่นเพิ่มเติม เช่น สะบัด ชยี้ เพื่อเพิ่มสีสันให้กับทางเพลงมากยิ่งขึ้น ทางเดี่ยวเหล่านั้นจึงถูกพัฒนาขึ้นตามโอกาสต่าง ๆ แต่ทางเดี่ยวที่ถูกพัฒนาขึ้นนั้นยังถือเป็นทางของครูหรืออาจารย์คนเดิม เพียงแต่มีการเพิ่มเทคนิคลูกเล่นขึ้นเพื่อให้เข้ากับยุคหรือสมัยที่เปลี่ยนไป เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงของทางเพลงนั้นสามารถบ่งบอกถึงรสนิยมของตัวบุคคลหรือรสนิยมของทางเพลงในแต่ละช่วงเวลา

เดี่ยวขิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นทางเพลงที่หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ถ่ายทอดให้กับ ครู บรรเลง สาคริก (ศิลปบรรเลง) โดยทางที่นำมาบรรเลงนั้นมีความพิเศษแตกต่างออกไปจากทางอื่น กล่าวคือมีทางสำหรับบรรเลงคลอร้อง เรียกว่า “ทำนองว่าดอกลาวแพน” เป็นการเรียกในเชิงเปรียบเทียบทำนองคลอร้องเพลงลาวแพนมีลักษณะคล้ายกันคือ ผู้บรรเลงจะต้องกรอสายขิมให้มีท่วงทำนองในการเอื้อนคำร้องเพลงลาวแพน ทางเดี่ยวขิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ประกอบด้วยทำนองเพลง 5 เพลง คือ 1. เพลงลาวแพน 2. เพลงลาวสมเด็จ (ทางเดี่ยว) 3. เพลงลาวลอดค่าย 4. เพลงลาวแพนน้อย (สาวตกก็) และออกทางซุ่ม โดยแนวการดำเนินทำนองเพลงที่แตกต่างจากทางเดี่ยวของครูท่านอื่น คือเมื่อเริ่มต้นการบรรเลงแนวเพลงจะดำเนินไปอย่างช้า ๆ และเร็วขึ้นตามลำดับ อาจารย์ชนก สาคริก เป็นบุคคลรุ่นที่ 3 ที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวลาวแพนนี้จากผู้ที่เป้นมารดา คือ ครู บรรเลง สาคริก โดยหลังจากนั้น อาจารย์ชนกได้ถ่ายทอดเพลงเดี่ยวลาวแพนทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ให้กับลูกศิษย์หลายสถาบัน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2524 ได้มีการจัดมหกรรมดนตรีศรีศตวรรษเพื่อเฉลิมฉลองในวาระครบ “ร้อยปีเกิด” ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ณ โรงละครแห่งชาติ มีชุดการบรรเลงขิมหมู่เพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยใช้นักดนตรีจำนวน 58 คน และหลังจากนั้นอาจารย์ ชนก สาคริก ก็ได้ถ่ายทอดทางเพลงให้ลูกศิษย์อีกมากมาย เพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ถือว่าเป็นเพลงเดี่ยวทางหนึ่งที่มีความนิยมเป็นอย่างมาก โดยผ่านการถ่ายทอดจากครูไปยังลูกศิษย์ต่อ ๆ กันไป ในการประกวดแข่งขันเพลงเดี่ยวลาวแพน จึงมักจะมีผู้แข่งขันนำทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) นำมาประกวดแข่งขันเป็นจำนวนมาก

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำทางเดี่ยวขิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มาศึกษาประวัติที่มาของทางเพลง วิเคราะห์โครงสร้างทำนองเพลงและเทคนิคในการบรรเลง จากนั้นผู้วิจัยจะทำการสืบค้นลูกศิษย์ที่ได้ต่อทางเดี่ยวเพื่อศึกษาพลวัตของทางเดี่ยวขิมลาวแพนของทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะหาปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตทางเดี่ยวเพลงลาวแพน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Purpose or Objective)

1. เพื่อศึกษาพลวัตเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง “ศึกษาพลวัตเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญซิม และนักวิชาการ โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมเรียบเรียง ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นเรียบเรียงและจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนของการเรียบเรียงและจัดกระทำข้อมูล ออกเป็น ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ มาตรวจสอบและเรียบเรียง
2. ผู้วิจัยนำไฟล์เสียงทั้งหมดมาบันทึกโน้ตในระบบดนตรีไทย
3. เมื่อเรียบเรียงและจัดกระทำข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาพลวัต

ทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

พลวัตเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน ดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการดังนี้

1. ศึกษาพลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์เพลง เปรียบเทียบ ทางบรรเลงจากบุคคลข้อมูล 3 คน โดยใช้ ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงของ รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยโดยใช้ข้อสมมติทางการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีของ ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี โดยวิเคราะห์ตามหัวข้อดังนี้

- 2.1 การเปลี่ยนแปลงในดนตรี
- 2.2 ภูมิหลัง
- 2.3 สาเหตุและข้อสมมติฐานการเปลี่ยนแปลงทางดนตรี
- 2.4 ระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงทางดนตรี
- 2.5 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางดนตรี

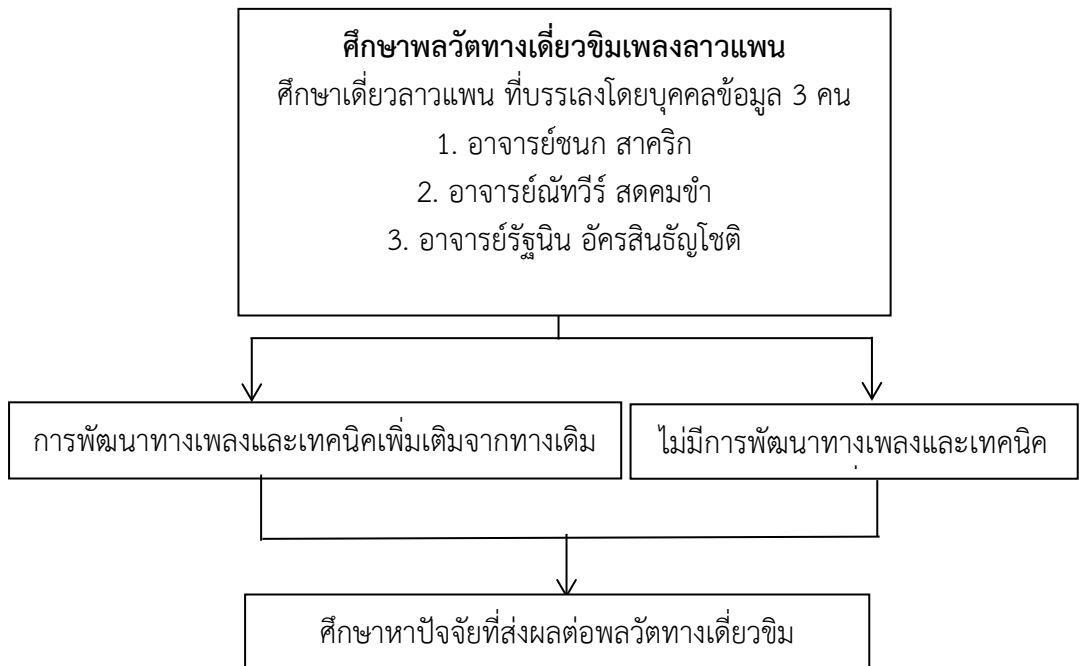
ขั้นตอนการสรุปข้อมูล

ผู้วิจัยสรุปอภิปรายผลพลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพนและนำเสนอรายงานการวิจัยใน

รูปแบบพรรณนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework For Research)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล ให้ครอบคลุมและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย
พลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน

ผลการวิจัย (Research Results)

1. พลวัตทางเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน

การแบ่งวรรคเพลง

ทำนองเกริ่นทั้ง 3 ทางนั้น เป็นทำนองที่มีจังหวะไม่สม่ำเสมอและเป็นอิสระ การแบ่งวรรคเพลงจะแบ่งตามความรู้สึกจบในทำนองของวรรคเช่นเดียวกันทั้ง 3 ทำนอง ซึ่งเพลงเกริ่นในเดี่ยวลาวแพนทั้ง 3 ทาง มีการแบ่งวรรคเพลงเท่ากัน 5 วรรคเพลง เมื่อเปรียบเทียบทั้ง 3 ทางแล้วสามารถแบ่งได้ 2 กรณี ได้แก่ กรณีที่ 1 การแบ่งวรรคเพลงของเพลงเกริ่นมีความยาวเท่ากันทั้ง 3 ทาง และกรณีที่ 2 การแบ่งวรรคเพลงของเพลงเกริ่นมีความยาวไม่เท่ากัน ในส่วนรูปแบบทำนองของเกริ่นทั้ง 3

ในส่วนของเพลงลาวแพนใหญ่ เนื่องจากเพลงลาวแพนใหญ่ เป็นเพลงที่มีความยาวและจังหวะที่คงที่ และสามารถแบ่งวรรคเพลงได้ตามมาตรฐาน คือ วรรคละ 4 ห้องเพลง โดยทั้ง 3 ทาง

มีจำนวนวรรคเพลงแตกต่างกัน ซึ่งเพลงลาวแพนใหญ่ทางอาจารย์ชนก สาคริก และเพลงลาวแพนใหญ่ทางอาจารย์ณัฏฐิ์ สดคมขำ มีความยาว 91 วรรคเพลง ส่วนเพลงลาวแพนใหญ่ทางอาจารย์รัฐนิน อัครสินธัญโชติ มีความยาว 88 วรรคเพลง

เพลงลาวสมเด็จ เป็นเพลงที่มีความยาวและจังหวะที่คงที่ และสามารถแบ่งวรรคเพลงได้ตามมาตรฐาน คือ วรรคละ 4 ห้องเพลง โดยทั้ง 3 ทางมีจำนวนวรรคเพลงแตกต่างกัน ซึ่งเพลงลาวสมเด็จทางอาจารย์ชนก สาคริก และเพลงลาวสมเด็จทางอาจารย์ณัฏฐิ์ สดคมขำ มีความยาว 32 วรรคเพลง ส่วนเพลงลาวสมเด็จทางอาจารย์รัฐนิน อัครสินธัญโชติ มีความยาว 34 วรรคเพลง

การแบ่งวรรคเพลงของเพลงลาวลอดค่าย เนื่องจากเพลงลาวลอดค่าย เป็นเพลงที่มีความยาวและจังหวะที่คงที่ และสามารถแบ่งวรรคเพลงได้ตามมาตรฐาน คือ วรรคละ 4 ห้องเพลง โดยทั้ง 3 ทางมีจำนวนวรรคเพลงเท่ากัน คือ 8 วรรคเพลง

การแบ่งวรรคเพลงของเพลงลาวแพนน้อย เนื่องจากเพลงลาวแพนน้อย เป็นเพลงที่มีความยาวและจังหวะที่คงที่ และสามารถแบ่งวรรคเพลงได้ตามมาตรฐาน คือ วรรคละ 4 ห้องเพลง โดยทั้ง 3 ทางมีจำนวนวรรคเพลงเท่ากัน คือ 16 วรรคเพลง

การแบ่งวรรคเพลงของเพลงซุ่มลาวแพน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนหัวมีอัตราจังหวะชั้นเดียว ส่วนกลางมีอัตราจังหวะสองชั้น และส่วนท้ายมีอัตราจังหวะชั้นเดียว เช่นเดียวกันทั้ง 3 ทาง โดยการแบ่งวรรคเพลงซุ่มลาวแพนของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ รัฐนิน อัครสินธัญโชติ เป็นการแบ่งทำนองตามมาตรฐาน คือ 1 วรรคเพลง เท่ากับ 4 ห้องเพลง เพราะมีความยาวของทำนองที่คงที่ชัดเจน แต่เพลงซุ่มลาวแพนของอาจารย์ณัฏฐิ์ สดคมขำ นั้น มีทำนองที่มีความยาวไม่คงที่ การแบ่งวรรคเพลงจึงแบ่งได้ความความรู้สึกจบทำนอง

บันไดเสียง

บันไดเสียงของเพลงเดี่ยวลาวแพนจากทำนองทั้ง 3 ทาง มีความสอดคล้องกัน โดยทำนองเพลงส่วนใหญ่เป็นทำนองในบันไดเสียงฟา ซึ่งปรากฏเสียงหลัก 5 เสียง คือ ฟา ซอล ลา โด และเร และพบการเปลี่ยนบันไดเสียงไปยังบันไดเสียงโด และเปลี่ยนกลับมาบันไดเสียงฟา โดยอยู่ในช่วงวรรคเพลงที่ 15-20 เช่นเดียวกันทั้ง 3 ทาง เช่นเดียวกับซุ่มลาวแพนซึ่งปรากฏเสียงหลัก 5 เสียง ได้แก่ ฟา ซอล ลา โด และเร ส่วนทำนองส่วนท้ายนั้น มีทำนองในบันไดเสียงฟา 1 บรรทัด ก่อนที่จะเข้าสู่วรรคเชื่อมแล้วเปลี่ยนไปเป็นบันไดเสียงโด ซึ่งปรากฏเสียงหลัก 5 เสียง ได้แก่ โด เร มี ซอล และลา จากนั้นจบเพลงด้วยทำนองที่มีการใช้โน้ตรองในบันไดเสียงโดมาประกอบในทำนอง เช่นเดียวกันทั้ง 3 ทาง

คีตลักษณ์

คีตลักษณ์ของเพลงลาวแพนใหญ่ของทั้ง 3 ทาง มีความคล้ายคลึงกัน คือ มีการซ้ำทำนองในลักษณะของทำนองที่ n1 และ n2 โดยที่ทำนอง n2 เกิดจากการซ้ำ หรือแปรทำนองมาจากทำนอง n1 ในส่วนของรูปแบบจังหวะและรูปแบบนั้นมีความสอดคล้องกันในตัวเพลง จึงควรวรรณไว้ในหัวข้อนี้ โดยจะทำการเปรียบเทียบทำนองเพลงจากทั้ง 3 ทาง ตามคีตลักษณ์ที่สอดคล้องกัน ซึ่งพบว่าทำนองส่วนใหญ่ของเพลงลาวแพนใหญ่ทั้ง 3 ทางนั้น มีทำนองที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น

3 กรณี คือ ทำนองที่เหมือนกันหรือเพิ่มเติมทำนองเล็กน้อย ทำนองที่คล้ายกันหรือมีโครงสร้างเดียวกัน และทำนองที่แตกต่างกัน

คีตลักษณ์ของเพลงลาวสมเด็จั้น จากการวิเคราะห์เพลงโดยการวิเคราะห์ตามคีตลักษณ์ของเพลงลาวสมเด็จั้นทำนองเดิม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่า ทำนองเพลงลาวสมเด็จั้นของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ มีคีตลักษณ์ที่มีความยาวเท่ากัน แต่ทำนองเพลงลาวสมเด็จั้นของอาจารย์รัฐนิ อัครสินธัญโชติ มีความยาวในทำนองเดียวกันนั้นยาวขึ้น 1 บรรทัด

คีตลักษณ์ของเพลงลาวลุดค้ายั้น ทำนองเพลงลาวลุดค้ายของอาจารย์ชนก สาคริก อาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ และอาจารย์รัฐนิ อัครสินธัญโชติ มีคีตลักษณ์ที่สอดคล้องกัน คือ A1, A2, B1 และ B2 ในส่วนของการเปรียบเทียบทำนองเพลงลาวสมเด็จั้นของทั้ง 3 ทาง เปรียบเทียบตามคีตลักษณ์และทำนองที่ตรงกันซึ่งพบว่าทำนองส่วนใหญ่ไม่สอดคล้องกัน มีเพียงทำนอง B1 ที่เหมือนกันทั้ง 3 ทาง และทำนอง B2 ที่ทำนองเพลงลาวลุดค้ายของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ เหมือนกัน

เพลงลาวแพนน้อยมีคีตลักษณ์ที่สอดคล้องกัน คือ A, B1, B2 และ C ในส่วนของการเปรียบเทียบทำนองเพลงลาวแพนน้อยของทั้ง 3 ทาง เปรียบเทียบตามคีตลักษณ์และทำนองที่ตรงกัน ซึ่งพบว่าทำนองมีสอดคล้องกันที่หลากหลาย ซึ่งจะจำแนกตามลักษณะ

คีตลักษณ์ของเพลงซุ่มลาวแพน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนหัว ส่วนกลาง และส่วนท้าย โดยทั้ง 3 ส่วน มีความแตกต่างทางคีตลักษณ์ของทำนองทั้ง 3 ทาง ส่วนการเปรียบเทียบทำนองเพลงซุ่มลาวแพนของของอาจารย์ชนก สาคริก อาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ และอาจารย์รัฐนิ อัครสินธัญโชติ นั้น พบว่าทำนองมีความสอดคล้องที่หลากหลาย ซึ่งเมื่อจำแนกตามส่วนเพลงแล้ว ทำนองส่วนหัวและส่วนกลางจะมีทำนองที่ไม่สอดคล้องกัน แต่ทำนองในส่วนท้าย ทำนองของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ จะมีความสัมพันธ์กันมากกว่าทำนองของอาจารย์รัฐนิ อัครสินธัญโชติ

ทำนองเพลง

จากการวิเคราะห์เพลงลาวแพนใหญ่ทั้ง 3 ทาง รูปแบบจังหวะและรูปแบบนั้นมีความสอดคล้องกันในตัวเพลง จึงควรวมไว้ในหัวข้อนี้ โดยจะทำการเปรียบเทียบทำนองเพลงจากทั้ง 3 ทาง ตามคีตลักษณ์ที่สอดคล้องกัน ซึ่งพบว่าทำนองส่วนใหญ่ของเพลงลาวแพนใหญ่ทั้ง 3 ทางนั้น มีทำนองที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ ทำนองที่เหมือนกันหรือเพิ่มเติมทำนองเล็กน้อย ทำนองที่คล้ายกันหรือมีโครงสร้างเดียวกัน และทำนองที่แตกต่างกัน

การเปรียบเทียบทำนองเพลงลาวสมเด็จั้นของทั้ง 3 ทาง เปรียบเทียบตามคีตลักษณ์และทพำนองที่ตรงกัน ซึ่งพบว่าทำนองเพลงลาวสมเด็จั้นทั้ง 3 ทาง มีทำนองที่เหมือนกัน โดยพบความแตกต่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และพบว่าเพลงลาวสมเด็จั้นของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ จะมีทำนองที่สอดคล้องกันมากที่สุด ซึ่งทำนองของอาจารย์รัฐนิ อัครสินธัญโชติ พบความแตกต่างจาก 2 ทางข้างต้นมากกว่า

การเปรียบเทียบทำนองเพลงลาวสมเด็จของทั้ง 3 ทาง เปรียบเทียบตามคีตลักษณ์และทำนองที่ตรงกัน ซึ่งพบว่าทำนองส่วนใหญ่ไม่สอดคล้องกัน มีเพียงทำนอง B1 ที่เหมือนกันทั้ง 3 ทาง และทำนอง B2 ที่ทำนองเพลงลาวลอดค้ายของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ณัฏฐ์ สดคำชมเหมือนกัน

การเปรียบเทียบทำนองเพลงลาวแพนน้อยของทั้ง 3 ทาง เปรียบเทียบตามคีตลักษณ์และทำนองที่ตรงกัน ซึ่งพบว่าทำนองมีสอดคล้องกันที่หลากหลาย

การเปรียบเทียบทำนองเพลงซุ่มลาวแพนของของอาจารย์ชนก สาคริก อาจารย์ณัฏฐ์ สดคำชม และอาจารย์รัฐนิ อัครสินธัญโชติ นั้น พบว่าทำนองมีความสอดคล้องที่หลากหลาย ซึ่งเมื่อจำแนกตามส่วนเพลงแล้ว ทำนองส่วนหัวและส่วนกลางจะมีทำนองที่ไม่สอดคล้องกัน แต่ทำนองในส่วนท้าย ทำนองของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ณัฏฐ์ สดคำชม จะมีความสัมพันธ์กันมากกว่าทำนองของอาจารย์รัฐนิ อัครสินธัญโชติ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตทางเดียวซิมเพลงลาวแพน

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในของนักดนตรีหรือผู้บรรเลง คือปัจจัยที่เกิดจากภายในของตัวนักดนตรีเอง งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้พบปัจจัยที่เกิดจากภายในของตัวนักดนตรีเองคือ ปัจจัยที่เกิดจากการเสริมเติมแต่ง การเสริมเติมแต่งในที่นี้คือ เกริ่นนำ คือเอกลักษณ์ที่สำคัญของเพลงเดียวลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) อาจารย์ชนกได้กล่าวว่า การประพันธ์เกริ่นนำนี้ได้เลียนเสียงดนตรีกับธรรมชาติ เป็นเสียงฝน เสียงฟ้าร้อง และเสียงหยดน้ำ นอกเหนือจากอาจารย์ชนกแล้ว อาจารย์ณัฏฐ์ก็ได้มีการเพิ่มเติมเสริมแต่งเช่นเดียวกัน โดยกล่าวในการสัมภาษณ์ว่าเพิ่มการสะบัด 5 เสียงขึ้น เนื่องจากมีความคล่องแคล่วแล้ว จึงเพิ่มเทคนิคเพิ่มเติมเพื่อเป็นการท้าทายและพัฒนาศักยภาพของตนเอง ปัจจัยภายนอกคือ ปัจจัยที่เกิดจากสภาวะ เหตุการณ์ภายนอกของตัวนักดนตรีหรือผู้บรรเลง ที่มากระทบหรือประสบจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ซึ่งเดียวซิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีเหตุการณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ทางเป็นที่แพร่หลาย พ.ศ. 2524 ได้มีการจัดมหกรรมดนตรีศรีศตวรรษ เพื่อเฉลิมฉลองในวาระครบรอบ “ร้อยปีเกิด” ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ณ โรงละครแห่งชาติ โดยมีชุดการแสดงบรรเลงซิมหมู่เพลงเดียวลาวแพน โดยใช้นักดนตรีจำนวน 58 คน มีการส่งโน้ตให้ไปต่อเพลงกันเองในบางสถาบัน และการประกวดแข่งขันต่าง ๆ ก็ถือเป็นหนึ่งในปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีอีกด้วย

ผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์และข้อมูลต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัย มาวิเคราะห์กับข้อสมมติการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาของ Robert Nisbet โดยนำข้อสมมติมาประยุกต์กับงานทางดนตรีวิทยา การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งจำเป็น (Change is necessary) โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีการเกิดสิ่งใหม่ และการกระจาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษาพลวัตเดี่ยวเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาพลวัตเดี่ยวเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตเดี่ยวเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ เดี่ยวลาวแพน โดยอาจารย์ชนก สาคริก

พลวัตเดี่ยวเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จากการเปรียบเทียบเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่บรรเลงโดยอาจารย์ชนก สาคริก อาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ และอาจารย์รัฐนิน อัครสินธัญโชติ นั้น โดยภาพรวมสามารถพิจารณาความสอดคล้องของทำนองเพลงได้ว่า เดี่ยวซิมของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ มีความสอดคล้องของทำนองใกล้เคียงกันมากที่สุด พบว่าเพลงลาวแพนใหญ่ ลาวสมเด็จ ลาวลอดค่าย และซุ่มลาวแพน ในเดี่ยวซิมเพลงลาวแพน มีทำนองที่สอดคล้องกันอย่างน้อย แต่ทำนองในเพลงลาวแพนน้อย ทำนองของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์รัฐนิน อัครสินธัญโชติ กลับมีทำนองสอดคล้องใกล้เคียงกันมากกว่าทำนองของอาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ ซึ่งจากการเปรียบเทียบทำนองทั้ง 3 ทางแล้ว เดี่ยวซิมเพลงลาวแพนของอาจารย์รัฐนิน อัครสินธัญโชติ จะมีความแตกต่างจากเดี่ยวซิมของอาจารย์ชนก สาคริก และอาจารย์ณัฏฐ์ สดคมขำ มากที่สุด อาจสรุปได้ว่าสาเหตุที่เดี่ยวซิมของอาจารย์ณัฏฐ์มีความคล้ายคลึงกับอาจารย์ชนกมากกว่า เนื่องจากว่าเป็นลูกศิษย์ที่ถ่ายทอดกันมาโดยตรง กล่าวได้ว่าถึงแม้ว่าบุคคลข้อมูลทั้ง 3 คน บรรเลงทางเดียวกัน แต่ก็ยังเกิดพลวัตขึ้น โดยอาจารย์ชนกและอาจารย์ณัฏฐ์ มีความใกล้เคียงกัน เนื่องจากว่าเป็นครูศิษย์ที่ถ่ายทอดกันมาโดยตรง แต่อย่างไรก็ตามก็เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่ดี ยิ่งหากกล่าวถึงอาจารย์รัฐนินแล้ว ที่อาจจะไม่มีความใกล้เคียงเท่า อาจารย์ชนกและอาจารย์ณัฏฐ์ เนื่องจากได้รับการถ่ายทอดมาจากอาจารย์ของตนเองคือ อาจารย์วิชัย แต่ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือถึงแม้ว่าบุคคลข้อมูลจะบรรเลงทางเดียวกันทั้ง 3 คน แต่ก็ยังเกิดพลวัตขึ้นอยู่ดี ถึงแม้ว่าจะมีขนบธรรมเนียมความเชื่อที่ปลูกฝังให้รักษาทางเดี่ยว ไม่ควรเปลี่ยนแปลงทางเพลง โดยการเปลี่ยนแปลงใดๆ ล้วนมีสาเหตุและปัจจัยทำให้บุคคลข้อมูลต้องปรับตัวให้เท่าทันยุคสมัยทางวัฒนธรรมดนตรีไทยที่เปลี่ยนไปได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพลวัตเดี่ยวเพลงลาวแพน ทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ผู้วิจัยได้ค้นพบว่า จากบุคคลข้อมูลที่ผู้วิจัยยกมาเป็นกรณีศึกษา เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากสายเดียวกัน กล่าวคืออาจารย์ทั้ง 3 ท่านได้มีการรับการถ่ายทอดทางเดี่ยวซิมลาวแพนมาจากสำนักเดียวกัน และยังได้รับการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมการต่อทางเดี่ยวมาอย่างครบถ้วน บุคคลข้อมูลทั้ง 3 ท่าน ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการต่อเพลงเดี่ยวเป็นอย่างมาก และยังยึดถือข้อปฏิบัติที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน โดยบุคคลข้อมูลเห็นตรงกันว่าเพลงเดี่ยวเป็นเพลงที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้ผู้บรรเลงได้แสดงศักยภาพในการบรรเลงได้อย่างเต็มที่ และผู้ประพันธ์ก็ได้แสดงความสามารถในการคิด สร้างสรรค์ทำนองเพลง เพลงเดี่ยวจึงเป็นเหมือนสมบัติประจำบ้านหรือสำนัก เป็นเสมือนของรักของหวงที่จำเป็นจะต้องรักษาและสืบทอดเอาไว้ ครูผู้สอนจึงต้องมีความพิถีพิถันในการต่อเพลงเดี่ยว

ให้กับลูกศิษย์ และเลือกศิษย์ที่เหมาะสม มีคุณสมบัติในการเป็นนักดนตรีที่ดี คือเป็นบุคคลที่มีความเพียรพร้อมทางความสามารถและมีเป็นบุคคลที่มีความประพฤติและจิตใจดี เพื่อจะได้มั่นใจได้ว่า หากเมื่อครูผู้สอนได้ต่อเพลงเดี่ยวให้แล้ว จะไม่นำเพลงเดี่ยว ที่ตนได้นั้น ไปก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น การนำเพลงเดี่ยวที่ได้มา ไปโอ้อวดว่าตนได้ หรือการนำเพลงเดี่ยวที่ได้ไปดัดแปลง นี่จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญว่า ทำไมครูดนตรีไทยจึงสร้างขนบธรรมเนียมมาเพื่อรักษาเพลงเดี่ยวเอาไว้ แต่ผู้วิจัยมองว่าขนบธรรมเนียมดังกล่าว สามารถมองได้ในอีกแง่หนึ่ง กล่าวคือ หากครูผู้สอนไม่ได้ถ่ายทอดบทเพลงเดี่ยวให้ลูกศิษย์คนไหนเลย เพลงเดี่ยวนั้นก็จะสูญหายไป ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด อาจจะมีการผ่อนปรนกันในบางกรณี เพื่อให้เพลงเดี่ยวนี้อยู่คงอยู่ต่อไป เช่นการปรับเปลี่ยนเทคนิคบางอย่าง เพื่อให้เหมาะสมกับผู้บรรเลง เพื่อให้มีความราบรื่นยิ่งขึ้น เหตุการณ์การกระจายโน้ตเพลงเดี่ยวลาวแพนทางหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เพื่อให้นักเรียนได้ร่วมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบรรเลงขิมหมู่เพลงลาวแพน ในงานมหกรรมดนตรีศรีศตวรรษ เฉลิมฉลองร้อยปีเกิด หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แต่ในทุก ๆ เหตุการณ์ที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมานั้น สามารถกล่าวได้ว่าเพื่อให้เพลงเดี่ยว สามารถคงอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีไทยต่อไป คนในวัฒนธรรมดนตรีจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีไปตามบริบททางสังคมเพื่อความอยู่รอด สรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งสังคมและวัฒนธรรม ล้วนไม่อาจจะดำรงอยู่ได้หากไร้ซึ่งการเปลี่ยนแปลง เฉกเช่นเดียวกัน พลวัตทางเดี่ยวขิมเพลงลาวแพน ก็เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของหนทางในการคงอยู่ของบทเพลงเดี่ยวในวัฒนธรรมดนตรีไทย

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ศึกษาบุคคลข้อมูลเพิ่มเติม ที่มีอายุที่ห่างกันมากขึ้น โดยมาจากช่วงหลากหลายยุค
2. ศึกษาพลวัตในบทเพลงอื่น ๆ เพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง (References)

- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2560). *การเปลี่ยนแปลงทางดนตรี*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์แอนนาออฟเซต.
- ชนก สาคริก. (2551). *ครบเครื่องเรื่องขิม*. กรุงเทพฯ: ปิ่นเกล้าการพิมพ์.
- ชนก สาคริก. (2553, มกราคม-มีนาคม). ตำนานเดี่ยวขิมเพลงลาวแพนทางของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง). *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*. 35(1), 127.
- ชนะชัย กอมจัญ. (2547). *การศึกษาเพลงเดี่ยวลาวแพน ทางจะเข้*. ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เชาวน์มนัส ประภักดี. (2552). *วงคีธยาของเพลงลาวแพน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2532). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณัฐดา นุ่มปราณี. (2559). *กระบวนการถ่ายทอดทางขิม เพลงเดี่ยวลาวแพน ทางหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง): กรณีศึกษา อาจารย์ชนก สาคริก*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (ดนตรีศึกษา). นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

- ธนาธิป เผ่าพันธุ์. (2562, กรกฎาคม-ธันวาคม). พลวัตของเพลงพระอาทิตย์ชิงดวงในวัฒนธรรมดนตรีไทย. *วารสารดนตรีบ้านสมเด็จเจ้า*. 1(2), 51-67.
- พงศิลป์ อรุณรัตน์. (2554). ปฐมบทดนตรีไทย. ใน *โครงการตำราและหนังสือคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร* (น. 83). นครปฐม.
- พนม ลิ้มอารีย์. (2529). *กลุ่มสัมพันธ์ = Group dynamics*. มหาสารคาม: ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ภิชาติ เลณะสวัสดิ์. (2548). *อักขราศรียางค์ทางขมิ*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). ขมิ. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน 2556.
- สมศักดิ์ สันติสุข. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางศึกษาวิเคราะห์และวางแผน*. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุธี จันทร์ศรี. (2561). โทดำ : พลวัตวัฒนธรรมกับการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านดนตรี. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 37(1), 97-116.
- สุรพล สุวรรณ. (2549). *ดนตรีไทยในวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.